

RECENZJA

dorobku naukowego dr Olgi Miriam Przybyłowicz w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia

1. Dane o karierze naukowej

Olga Miriam Przybyłowicz po skończonych studiach w 1996 roku na kierunku historia w Uniwersytecie Warszawskim, uzyskała tytuł zawodowy magistra historii. Praca magisterska pt. „Żony króla Władysława Jagiełły. Rola królowej w polityce i kulturze Polski przełomu XIV i XV wieku” została napisana na seminarium prowadzonym przez prof. dr hab. Marię Koczerską. Po studiach znalazła zatrudnienie (od 1997 r.) w Instytucie Archeologii PAN, pracując w tej instytucji naukowej do chwili obecnej, najpierw na stanowisku asystenta, potem adiunkta i wreszcie historyka. Wkrótce po magisterium sprofilowała swoje zainteresowania naukowe, koncentrując się na szeroko pojętej problematyce polskiego monastycyzmu, ze szczególnym uwzględnieniem monastycyzmu żeńskiego epoki staropolskiej. Doskonaliła swoje kompetencje badawcze poprzez wyjazdy stypendialne do Włoch w latach 1999, 2001 i 2002 roku na zaproszenie Rządu Republiki Włoskiej i Fundacji Jana Pawła II. Wykorzystała również program wymiany naukowej PAN (od 2002 r.), dzięki czemu zapoznała się z zasobami źródeł w Archiwum i Bibliotece Watykańskiej oraz archiwach w Pradze, Pilźnie, Opawie i Bratysławie. Opublikowała w tym czasie trzy artykuły naukowe w czasopismach: „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” oraz „Acta Poloniae Historica” a także wygłosiła trzy referaty na krajowych konferencjach naukowych w Mogilnie, Kamieniu Śląskim i Wrocławiu.

Prowadzone kwerendy i badania naukowe nad tematyką monastycyzmu żeńskiego, zarówno w archiwach polskich jak i zagranicznych zaowocowały przygotowaniem rozprawy doktorskiej pt. „Klasztory klarysek w Polsce (XIII – XVI w.)” pod opieką naukową prof. dr hab. Marii Koczerskiej, obronionej w 2009 roku w Instytucie Historycznym UW.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora w dyscyplinie historia, dr Olga Miriam Przybyłowicz wyraźnie zintensyfikowała pracę naukową, czego przejawem jest Jej aktywny

udział w latach 2011-2022 w siedmiu zagranicznych konferencjach naukowych (Graz, Praga, Cesky Krumlow, Telc), czy wydanie statutów dla klarysek znojemskich, przechowywanych w Narodnym Archive w Pradze przy współpracy z czeskimi badaczami: prof. Haną Pátkovą z z Uniwersytetu w czeskiej Pradze i mgr. Janem Hrdiną z praskiego Archiwum. Po 2009 roku była chętnie zapraszana przez polskie ośrodki naukowe do prezentowania wyników swoich prac badawczych na organizowanych konferencjach (Warszawa, Kielce, Środa Śląska, Toruń, Zabrze, Wrocław, Poznań, Kraków, Staniątki/Niepołomice). W sumie uczestniczyła aktywnie w tym czasie w 13 konferencjach naukowych.

Przykładem docenienia aktywności badawczej w pracach nad żeńskim monastycyzmem w epoce staropolskiej był zaproszenie dr Olgi Miriam Przybyłowicz do udziału w projekcie badawczym (w charakterze wykonawcy), zatytułowanym „Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX wieku: losy, znaczenie, inwentaryzacja (Narodowy Program Rozwoju Humanistyki 11H 11021280 z programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 2012-2016) a także do publikowania swoich materiałów w okolicznościowych księgach pamiątkowych: prof. Anny Rutkowskiej-Płachcińskiej, prof. Marii Koczerskiej, prof. Marty Młynarskiej-Kaletynowej. Swoją warsztat badawczy po uzyskaniu stopnia doktora doskonaliła również poprzez dwukrotny wyjazd na staż badawczy: do Czeskiej Akademii w Pradze (2011-2016) – gdzie realizowała temat dotyczący pochówków w klasztorze benedyktynek oraz do Słowackiej Akademii w Bratysławie/Trnawie (2009) – poświęcony badaniom sióstr klarysek w Trnawie. W latach 2012-2014 była członkiem Rady Naukowej Instytutu Archeologii PAN. Jej wiedza i nabyte doświadczenie badawcze sprawiało, że była dosyć często proszona o opinię materiałów złożonych do druku w czasopismach: „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” oraz „Średniowiecze Polskie i Powszechne”.

Zaangażowanie dydaktyczne

Niedostatkim w rozwoju kariery naukowej dr Olgi Miriam Przybyłowicz jest brak systematycznego kontaktu ze studentami i prowadzenia prac dyplomowych w których mogłaby zaprezentować swój warsztat naukowy. Do chwili obecnej nie wypromowała żadnego licencjusza czy magistra, nie pełniła też funkcji promotora pomocniczego w przewodach doktorskich. Jedynie sporadycznie wygłaszała wykłady na seminarium doktoranckim prof. H. Samsonowicza, prof. H. A. Mączaka, prof. H. M. Tymowskiego, prof. Marii Koczerskiej a ostatnio na Uniwersytecie w Pradze.

Działalność organizacyjna

Równie skromnie co i działalność dydaktyczna, przedstawia się dorobek organizacyjny dr Olgi Miriam Przybyłowicz. Jako pracownik IAE PAN współorganizowała jedynie z Instytutem Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego trzy konferencje naukowe z cyklu „Funeralia Warszawskie” (2011, 2014, 2015) a także służyła wsparciem w organizacji Jubileuszy IAE PAN: 60. lecia w 2013 r., (była redaktorem okolicznościowej książki) oraz 70. lecia w 2023 r.

Członkostwo w organizacjach naukowych, nagrody, odznaczenia

Kandydatka do stopnia naukowego doktora habilitowanego w latach 2001-2020 pełniła funkcję sekretarza w czasopiśmie „Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej”. Przed wszystkim jej działalność naukowa spotykała się z uznaniem kierownictwa Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, czego przejawem są przyznawane nagrody: 2007 – Nagroda Dyrektora IAE PAN za 2007 rok za osiągnięcia naukowe; 2016 – Nagroda Dyrektora IAE PAN za osiągnięcie publikacyjne *„Reguła zakonna jest wozem do nieba. Realia życia w klasztorach klarysek w Małopolsce, Wielkopolsce i na Śląsku”*; 2020 – Nagroda Dyrektora IAE PAN za dorobek publikacyjny; 2025 – Nagroda Dyrektora IAE PAN za dorobek publikacyjny.

Uczestnictwo w konferencjach naukowych

Dr Olga Miriam Przybyłowicz w latach 2007-2025 brała udział w 24 konferencjach naukowych: międzynarodowych (1 przed uzyskaniem stopnia doktora i 7 po doktoracie), krajowych (3 przed uzyskaniem stopnia doktora i 13 po doktoracie) podczas których wygłaszała referaty przede wszystkim odnoszące się do badań nad żeńskim monastycyzmem.

Dane o dorobku naukowym Kandydatki

Drogę naukową dr Olgi Miriam Przybyłowicz, jako historyka, wyróżnia podejmowanie zagadnień z zakresu szeroko pojętego monastycyzmu żeńskiego (klaryski, bernardynki, norbertanki, duchaczki). Łącznie na jej dorobek naukowy składają się: dwie monografie, 48 artykułów naukowych (w tym trzech jest współautorką), dwa artykuły złożone do druku, kilka

artykułów popularno-naukowych oraz 10 recenzji publikacji naukowych w tym 7 przed doktoratem i trzy po uzyskaniu stopnia doktora.

Jeśli chodzi o cytowalność publikacji dr Olgi Miriam Przybyłowicz, przedstawia się ona następująco:

1. Google Scholar: 137 (w tym autocytowania: 18)
2. Indeks Hirscha: 0

W pracach badawczych i publikacjach dr Olgi Miriam Przybyłowicz można wyróżnić kilka wątków problemowych odzwierciedlających Jej zainteresowania naukowe: organizacja życia w klasztorach, kultura materialna, realia życia za klauzurą, duchowość, gospodarka klasztorna czy kontakty z światem świeckim. Artykuły powstały w oparciu o pogłębioną kwerendę źródłową w archiwach tak polskich jak i zagranicznych z wykorzystaniem najnowszej literatury przedmiotu. Tym zagadnieniom problemowym zostało poświęconych łącznie 13 artykułów, ogłaszanych zarówno w czasopismach naukowych („Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”), jak i wydawnictwach zbiorowych. Do tego nurtu badawczego możemy zaliczyć między innymi: *Długość życia zakonnic w świetle źródeł średniowiecznych i nowożytnych: ograniczenia, możliwości i propozycje badawcze*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 1/2010, s. 17-34; *Droga do domu Pana. Śmierć i pogrzeb w zakonie klarysek - teoria i praktyka XIII–XVII w.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 2/2012, s. 227-247; *Klasztor klarysek w Strzelinie – uposażenie, darowizny i dochody. Przyczynek do standardu życia wspólnoty w świetle prawa zakonnego i dokumentów*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 2/2016, s. 20-46; *Pobożność przedstawicielek rodów panujących Europy Środkowej (XIII po XIV w.). Fenomen popularności franciszkanizmu: inspiracje – modele*, w: *Per mulierem... kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i w dobie staropolskiej*, red. K. Justyniarska-Chojak, S. Konarska-Zimnicka, Warszawa 2012, s. 67-88; *Jak panny zakonne rozliczały się? Księgi rachunkowe jako źródło do badań nad polskimi klasztorami żeńskimi w XVI-XVIII w.*, w: *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej*, red. Marek Derwich, Wrocław 2013, s. 101-114; *Vita beatae Kunegundis z Archiwum Klarysek w Starym Sączu. Losy rękopisu, stan zachowania, źródła wiedzy kronikarza o klasztorze Ubogich Pań*, w: *Jan Długosz (1415–1480) życie i dzieła*, red. L. Korczak, M.D. Kowalski, P. Węcowski, Kraków 2016, s. 87-101; *Rzeczy drogie (luksusowe?) w rachunkach konwentu norbertanek na Zwierzyńcu pod Krakowem z lat 1662-1679*, w: *Rzecz niepospolita. Przedmiot jako symbol statusu, władzy i funkcji*, red. M. Saczyńska-Vercamer, E. Wólkiewicz, Warszawa 2023, s. 143-164.

Innym, ważnym aspektem badawczym Habilitantki – pozostającym w obszarze badań nad żeńskim monastycyzmem jest struktura pożywienia w klasztorze obejmująca listy zakupowanych produktów, ponoszonych wydatków, zróżnicowania diety i wreszcie zestawienia tego z zaleceniami reguł zakonnych, konstytucji, wskazaniemi wizytatorów i prawem kościelnym. Do tych aspektów badawczych odnosi się pięć artykułów naukowych ogłoszonych drukiem – dwa w czasopismach („Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, „Res Historica”) a trzy w wydawnictwach zbiorowych. Powstały one w oparciu o skrupulatną analizę zachowanych, klasztornych ksiąg rachunkowych i zakonne rozporządzenia. Klasztorna dieta nie była dziełem przypadku zawsze odzwierciedlała styl życia zapisany w regule i konstytucjach a także specyfikę roku liturgicznego. Była też przedmiotem skrupulatnej oceny wizytatorów klasztornych a nawet spowiedników – choć w tym przypadku jest to trudno uchwytnie w źródłach. Do tego nurtu badawczego odnoszą się: *Rachunki klasztorne jako źródło do poznania realiów życia klasztornego. Najstarsza księga rachunkowa klarysek ze Starego Sącza*, w: *Realia życia codziennego w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska*, red. A. Barciak, Katowice 2011, s. 197-220; *O pożywieniu zakonnic w średniowieczu i wczesnej epoce nowożytnej. Problematyka, źródła, możliwości badawcze*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 1/2014, LXII, s. 3-18; „*Dla prędszego wydawania obiadu...*”. *Rozporządzenia wizytatorów dotyczące stołu i posiłków w klasztorach żeńskich diecezji krakowskiej z końca XVI–połowy XVII wieku*, w: *Rzeczy i ludzie Kultura materialna w późnym średniowieczu i w okresie nowożytnym Studia dedykowane Marii Dąbrowskiej*, red. M. Bis, W. Bis, Warszawa 2014, s. 241-266; „*Baranek pieczony nadziewany, buraki, po sztuce kołacza*”. *Świąteczne obiady bernardynek krakowskich w drugiej połowie XVIII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. LXIX nr 3, s. 361-371; *Przy stole bernardynek krakowskich. Menu obiadowe w świetle unikatowego rękopisu z drugiej połowy XVIII w. Przyczynek do badań nad dziedzictwem kulinarnym Rzeczypospolitej*, „Res Historica”, t. 57, 2024, s. 1005-1051.

Prace Habilitantki, poświęcone żeńskim wspólnotom zakonnym, głównie w okresie nowożytnym rzucają wiele nowego światła na życie za kłauzurą zakonną w tym zwyczaję klasztorne czy całą sferę wydatków związaną ze stołem zakonnym. Oceniane artykuły naukowe są wartościowe, powstałe w oparciu o szczegółową analizę źródeł pozyskanych w czasie kwerend archiwalnych, wnoszą znaczny wkład do stanu wiedzy za kłauzurą żeńskiego klasztoru. Niewątpliwie obraz ten byłby jeszcze bardziej pełny gdybyśmy poznali strukturę społeczną zakonnic, wewnętrzną hierarchię panującą w klasztorze, strukturę urzędów i wykazy zakonnic które je wypełniały, ponadto wykształcenie, charakterystykę księgozbioru

klasztornego – który wiele może powiedzieć na temat starań o duchowy i umysłowy rozwój zakonnic. Wreszcie brakuje artykułów poświęconych dyscyplinie klasztornej i jej naruszeń, wydań, posagów wnoszonych po przyjęciu do klasztoru a także kontaktów ze światem zewnętrznym, kontaktów z innymi klasztorami tak żeńskimi jak i męskimi, darowizn, nadań, odwiedzin czy obecności spowiedników – ich kwalifikacji duchowej czy umysłowej. Jeśli te zagadnienia są poruszane przez Habilitantkę – to mają raczej charakter marginalny.

Reasumując ten etap oceny dorobku naukowego dr Olgi Miriam Przybyłowicz (nie uwzględniam w tym miejscu oceny wskazanego za najważniejsze osiągnięcie naukowe) ma charakter wybitnie jednorodny. Opublikowane artykuły powstały głównie w oparciu o źródła wyprodukowane w klasztorze (rachunki, nekrologi, kroniki) i dotyczą szeroko pojętej obyczajowości (długość życia, pogrzeb, pobożność) a zwłaszcza kuchni klasztornej. Dla pełnego obrazu życia za kłauzurą żeńskiego klasztoru warto by się pokusić o wprowadzenie do naukowego dyskursu zagadnień wyżej przeze mnie przywołanych.

Osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego jest zatytułowane „Klasztor klarysek w Gnieźnie w epoce nowożytnej: organizacja, gospodarka, realia egzystencji” i obejmuje: monografię źródłową: *Inwentarze dóbr ziemskich klasztoru klarysek w Gnieźnie (koniec XVI–XVII w.)*, Warszawa 2024, Wydawnictwo IAE PAN, przy współfinansowaniu Fundacji Lanckorońskich oraz dziewięć artykułów powiązanych tematycznie z publikacją książkową.

Za swoje główne osiągnięcie naukowe Habilitantka wskazała dziewięć artykułów powiązanych tematycznie i odnoszących się problemowo do klasztoru klarysek w Gnieźnie, których zwieńczeniem jest wydawnictwo źródłowe pt. *Inwentarze dóbr ziemskich klasztoru klarysek w Gnieźnie (koniec XVI–XVII w.)*, Warszawa 2024. Edycja zawiera 11 inwentarzy w określonym w tytule czasie: najstarszy pochodzi z 1593 roku i zamieszczony jest w odrębnym foliale, zatytułowanym: „Regestrum censuum de bonis monialium Sanctae Clarae Gnesnensis 1593”. Pozostałe inwentarze zamieszczone są we wspólnej księdze: 1. Rewizja dóbr klasztoru 3 lutego 1615; 2. Rewizja dóbr klasztoru 17 czerwca 1624; 3. Rewizja dóbr klasztoru 1627 roku; 4. Rewizja dóbr klasztoru 31 października 1631; 5. Rewizja dóbr klasztoru 1667 roku; 6. Melioracja w budynkach klasztoru i w folwarkach 1667–1670; 7. Melioracja w budynkach klasztornych i wsiach 1670–1673; 8. Melioracja w budynkach klasztornych i osadach 1673–1676; 9. Melioracja w budynkach klasztornych i wsiach 1682 roku; 10. Rewizja przy odbieraniu folwarków 1685 roku, pomieszczonych zostało w wspominanej wyżej rękopiśmiennej

„Księżde wszystkich spraw konwentu... 1609”. Wydawnictwo inwentarzy zostało poprzedzone wstępem historycznym w którym zostały omówione okoliczności fundacji klasztoru klarysek w Gnieźnie, jego uposażenie, okoliczności w których zostały sporządzone inwentarze, szerszy kontekst historyczny oraz zasady edycji. Bardzo cennym we wprowadzeniu do edycji inwentarzy jest sporządzony wykaz przełożonych klasztoru (ksieni), skonfrontowany z ustaleniami uznanej badaczki żeńskiego życia zakonnego w Polsce, benedyktynki s. Małgorzaty Borkowskiej. W wielu miejscach Habilitantka dokonała sprostowań, co należy uznać za ważny wkład do rozwoju badań nad monastycyzmem żeńskim w okresie staropolskim. Monografia została zaopatrzona w indeks osobowy i nazw geograficzno-historycznych, co zdecydowanie ułatwia jej lekturę, jak również w spis ilustracji oraz mapę zawierającą rozlokowanie dóbr klarysek gnieźnieńskich w II połowie XVI wieku.

Niewątpliwie jest to bardzo cenne wydawnictwo. Szczęśliwie zachowane i opublikowane inwentarze dają wgląd w materialny obraz klasztoru na przestrzeni dwóch wieków, a także podejmowanych inicjatyw gospodarczych. Są to źródła – wręcz istotne – dla badaczy zajmujących szeroko pojętą gospodarką w tym klasztorną, w okresie nowożytnym. W zapisach inwentarzowych, niejako na marginesie znalazły się informacje dotyczące jakości gleb i innych pożytków z których czerpano dochód (stawy, jeziora, lasy) a także kwestie relacji społecznych. Edytowane inwentarze mogą stać się ważnym źródłem do badań porównawczych nad gospodarką klasztorną w żeńskich wspólnotach zakonnych w okresie przedrozbiorowym. Wszakże trudno jest zgodzić się z Habilitantką, która w podsumowaniu wprowadzenia do wydania inwentarzy, skonstatowała, że nierównomierne jest w literaturze przedmiotu kolejnych epok zainteresowanie badawcze monastycyzmem, dominują – Jej zdaniem – opracowania dotyczące epoki średniowiecza. Dla epoki średniowiecza kanon źródeł odnoszących się do klasztorów został opublikowany w wydawnictwach XIX wiecznych np. KDM, KDW, MPH, MPV, CDS czy księgi uposażeń np. klasztoru w Tyńcu. Dla epoki staropolskiej, zdecydowanie zasobniejszej w dokumenty ciągle pozostają poszukiwania archiwalne w tym w archiwach kościelnych (od 1945 r. do końca XX w.) archiwa kościelne – również klasztorne były trudno dostępne. Pragnę przypomnieć, że i dzisiaj skompletowanie pełnej warstwy źródeł dla dziejów klasztorów na terenie dawnej Rzeczypospolitej jest utrudnione a nawet niemożliwe z uwagi na geografię zaborczą np. archiwa rosyjskie z których korzystanie wcześniej było utrudnione, dzisiaj jest niemożliwe. Dla terenów objętych zaborem austriackim czy pruskim – archiwa w Wiedniu i Berlinie są ważne. Dla dziejów klasztorów dużo informacji źródłowych znajdowało się w archiwum watykańskim – do którego również dostęp przed długie dziesięciolecia był utrudniony.

Dziewięć artykułów, które poprzedziły wydawnictwo źródłowe odnosi się do klasztoru klarysek w Gnieźnie i omawia następujące zagadnienia problemowe: "Pamięć obłóczyn kożdy probantki". *Ceremonia obłóczyn w świetle rękopisu Modus suscipiendi novitias ad habitum S. Clarae z 1600 r. z klasztoru klarysek gnieźnieńskich*, „Hereditas Monasteriorum”, 2/2013, s. 179-194; *Zając, dwa złote na pieprz i kary za gry hazardowe. Dwa przywileje klarysek dla miasta Kostrzyna z 1477 i 1615 r.*, w: *Ecclesia Regnum Fontes. Studia z dziejów średniowiecza. Prace ofiarowane profesor Marii Koczerskiej*, red. S. Gawlas i in., Warszawa, 2014, s. 138-149; *Źródła do poznania gospodarki w dobrach wiejskich klarysek gnieźnieńskich od końca XVI do schyłku XVII stulecia*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 4/2017, s. 447-460; „*Wolno będzie Żydom mieć okna szklane, w tych domach jednak żeby nieotworzyste...*”. O współistnieniu konwentu klarysek z gminą żydowską w Gnieźnie w XVI–XVII wieku, w: *Cum gratia et amicitia. Studia z dziejów osadnictwa dedykowane Pani Profesor Marcie Młynarskiej-Kaletynowej z okazji 65-lecia działalności naukowej*, red. D. Adamska, K. Chrzan, A. Pankiewicz, Wrocław, 2017, s. 313-326; *Documents of the Polish Kings Issued for the Monastery of the Poor Clares in Gniezno (16th–18th centuries). Kings as the Protectors of the Convent*, [w:] *Orden und Stadt, Orden und ihre Wohltäter*, w: *Monastica Historia* Band 4, J. M. Havlík, J. Hlaváčková, K. Kollermann (Hgg.), St. Pölten–Praha 2019, s. 468-483; *Źródła rękopiśmienne z klasztoru klarysek gnieźnieńskich w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie. Stan wiedzy, prezentacja zachowanej spuścizny i możliwości badawcze*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 112/2019, s. 317-336; *Źródła dochodów klasztoru klarysek w Gnieźnie pod koniec XVI wieku na podstawie rękopisu „Regestrum 1593”*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 68/2020, s. 171-186; *Dokumenty i dyplomy klasztoru klarysek w Gnieźnie. Sposoby uwierzytelniania dokumentów w praktyce kancelaryjnej konwentu św. Klary. Inwentarz*. „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 115/2021, s. 361-418; *Pochówki klarysek w Gnieźnie (XIV–XVIII w.) w świetle rękopisu „Księgi wszystkich spraw konwentu gnieźnieńskiego zakonu Ś. Klary [...] 1609”*, w: *Epigraphica & Sepulcralia. 20. Fórum epigrafických a sepulkrálních studií*, ed. J. Roháček, Praha 2022, s. 251-270.

Artykuły zostały ogłoszone drukiem w czasopiśmie: dwa w czasopiśmie ABMK, dwa w czasopiśmie „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, jeden w czasopiśmie „Hereditas Monasteriorum”, kolejne dwa zostały zamieszczone w księgach pamiątkowych i dwa w pracach zbiorowych – wydane za granicą. Przedstawione do oceny artykuły naukowe traktują o klasztorze klarysek w Gnieźnie i odnoszą się do rozmaitych aspektów życia instytucji, za którą niewątpliwie klasztor należy uznać. Ścisły związek z wydawnictwem źródłowym ma artykuł: *Źródła dochodów klasztoru klarysek w Gnieźnie pod koniec XVI wieku na podstawie rękopisu*

„*Regestrum 1593*”, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 68/2020, z którego wyłania się obraz gospodarki klasztoru klarysek u schyłku XVI wieku. Działalność gospodarcza klasztoru w dobrach przynależnych do jego masy majątkowej miała swoje następstwa w relacjach z miejscową społecznością. Przykładem jest artykuł poświęcony dwóm przywilejom jakie wydały klaryski dla miasta Kostrzyna z 1477 i 1615 r., a czasem zmuszały siostry do obrony integralności swoich dóbr w przypadkach, kiedy spotykano się z jej naruszaniem. Z taką sytuacją klaryski zetknęły się, kiedy pożarze Gniezna w 1613 roku, miejscowi żydzi stawiali domy na terenie częściowo należącym do klasztoru, bądź w jego pobliżu a miało to miejsce bez pozwolenia konwentu. By bronić integralności gospodarczej klasztoru klaryski gnieźnieńskie zabiegały u polskich królów o potwierdzenia uzyskiwanych przywilejów. Tego zagadnienia dotyczy artykuł: *Documents of the Polish Kings Issued for the Monastery of the Poor Clares in Gniezno (16th–18th centuries). Kings as the Protectors of the Convent*, w którym Habilitantka omówiła przywileje udzielone przez ośmiu królów, poczynając od Zygmunta Starego z roku 1546 a skończywszy na Stanisławie Augustie Poniatowskim (przywilej udzielony w 1779 r.). Z kolei zestawieniu źródeł przechowywanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie i ich pobieżnej prezentacji dotyczy artykuł zatytułowany: *Źródła rękopiśmienne z klasztoru klarysek gnieźnieńskich w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie*. Szczególną wartość posiadają dokumenty z okresu supresji klasztoru.

Konkluzja:

Przedstawiony mi do oceny dorobek naukowy dr Olgi Miriam Przybyłowicz w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia jest wystarczający od strony ilościowej. Treściowo odnosi się do szeroko rozumianych zagadnień z zakresu monastycyzmu żeńskiego w okresie staropolskim oraz edytorstwa źródeł historycznych. Habilitantka jest badaczem – historykiem o wartościowym merytorycznie dorobku naukowym. Dobra znajomość źródeł historycznych – wynikająca ze studiów i badań archiwalnych oraz bibliotecznych sprawiają, iż prace i studia dr Olgi Miriam Przybyłowicz przynoszą ważne ustalenia, a niekiedy zdarza się, że korygują dotychczasowe ustalenia i opinie historyków. Publikacje Habilitantki dostarczają cennych informacji biograficznych odnoszących się tak do klarysek, bernardynek, duchaczek jak i innych osób związanych z klasztorami np. służba klasztorna czy folwarczna.

Wartym podkreślenia jest działalność popularyzująca naukę, która jest udziałem Habilitantki, zarówno poprzez publikacje popularno-naukowe jak i współpracę z regionalnymi ośrodkami, których celem jest promowanie dziejów lokalnej społeczności np. z Muzeum Okręgowym w Starym Sączu, a także promowanie działalności IAE PAN w prasie o zasięgu lokalnym czy ogólnopolskim. Podkreślając wartość przedstawionego mi do oceny dorobku naukowego chciałabym jednakże wskazać na pewne uchybienia:

1. Rażą w trakcie lektury artykułów niektóre pojęcia, których Habilitantka powszechnie używa np. mniszka w odniesieniu do klarysek i pozostałych mendykantek. Wszak wiadomo, że określenie to wyłącznie odnosi się do zakonów żyjących według reguły św. Benedykta – tak męskich jak i żeńskich (benedyktyni/benedyktynki, cystersi/cysterki);
2. Powszechnie używane przez Habilitantkę słowo zakonnica w odniesieniu do przedstawicieli II zakonu św. Franciszka nie jest poprawne. W epoce staropolskiej używano określenia: „panna siostra”, lub zwyczajnie „Klaryska, bernardynka, karmelitanka” itd. Określenie zakonnica zdomowiło się w literaturze przedmiotu dopiero w XIX wieku.
3. Habilitantka wprowadza pewną niejasność używając powszechnie słowa „Minister” w odniesieniu do wyższego przełożonego prowincji. Ministrem określano Prowincjała i dzisiaj powinno używać się tego słowa.
4. Zdarza się, że Habilitantka w treści przytacza cały dokument np. w artykule: „*Wolno będzie Żydom mieć okna szklane, w tych domach jednak żeby nieotworzyste...*”. O *współistnieniu konwentu klarysek z gminą żydowską w Gnieźnie w XVI–XVII wieku*, (s. 6-7). Jest to zabieg z punktu widzenia metodologicznego niewłaściwy, gdyż zaburza jasność narracji. Dokument można zamieścić w aneksie pod artykułem.
5. Dla przejrzystości toku lektury artykułów (a są one długie) powinno się stosować śródtytuły;
6. Habilitantka stosuje dowolność w zapisie bibliograficznym. Mam świadomość, że redakcje tak czasopism jak i prac zbiorowych mają swoje wymogi, ale powszechnie w pracach historycznych (naukowych) w aparacie krytycznym zapis rozpoczynamy od inicjału imienia a następnie podania pełnego nazwiska. W przypadku bibliografii, najpierw podajemy nazwisko a następnie inicjał lub pełne brzmienie imienia. Zdarza się w zapisie niefrasobliwość np. dotyczy to choćby zapisu nazwiska piszącej te słowa - raz Habilitantka zapisuje: Jolanta M. Marszalska, innym razem w tym samym artykule: Jolanta Marszalska. Zdarzają się błędy w

zapisie miejsca wydania publikacji, np. w artykule *Źródła rękopiśmienne z klasztoru klarysek gnieźnieńskich w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie. Stan wiedzy, prezentacja zachowanej spuścizny i możliwości badawcze*, w zapisie bibliograficznym jest: Graczyk Waldemar, Marszalska Jolanta M., Klasztor karmelitów bosych w Czernej..., Warszawa 2014. Tymczasem książka została wydana w Krakowie.

7. W opracowaniach historyków w wieńczącej publikację Bibliografii stosuje się prostą i czytelną strukturę: najpierw źródła archiwalne (rękopiśmienne), następnie źródła drukowane a dopiero później literatura przedmiotu. Tymczasem Habilitantka w wydawnictwie źródłowym, przedstawionym do oceny miesza źródła drukowane z literaturą przedmiotu. To podstawowy błąd metodologiczny. Widać te niedostatki, które są konsekwencją braku prowadzenia prac dyplomowych.

Konkludując, biorąc pod uwagę przedstawiony mi do oceny dorobek, tak jego wartość dla przyszłych badań nad dziejami zakonów żeńskich w epoce staropolskiej jak i zauważone uchybienia oraz zaproponowane sugestie, stwierdzam, że zarówno osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego zatytułowane „Klasztor klarysek w Gnieźnie w epoce nowożytnej: organizacja, gospodarka, realia egzystencji”, które obejmuje: monografię źródłową: *Inwentarze dóbr ziemskich klasztoru klarysek w Gnieźnie (koniec XVI–XVII w.)*, Warszawa 2024, Wydawnictwo IAE PAN, przy współfinansowaniu Fundacji Lanckorońskich oraz dziewięć artykułów powiązanych tematycznie z publikacją książkową, jak i pozostała część przedłożonego, dorobku w moim przekonaniu spełniają przesłanki o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.) dotyczące nadania dr Oldze Miriam Przybyłowicz stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie historia. Po dogłębnej analizie przedłożonej dokumentacji i dorobku naukowego wnoszę o dopuszczenie dr Olgi Miriam Przybyłowicz do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego. Spełnia ona wymagane kryteria formalne jak uzyskanie stopnia doktora, przedłożyła monografię źródłową oraz cykl dziewięciu artykułów powiązanych tematycznie – jako główne osiągnięcie naukowe, oraz wykazała się istotną działalnością naukową.

Na zakończenie pragnę podkreślić, że obok prof. Anny Szylar, s. dr Małgorzaty Borkowskiej, dr Patrycji Gąsiorowskiej, można już dzisiaj zaliczyć Habilitantkę, do uznanych badaczek monastycyzmu żeńskiego epoki staropolskiej.